

PRAWO SPORTOWE I JEGO PODSTAWOWE ZASADY CHRONIĄCE ETOS SPORTU

W niniejszej pracy zostanie dokonany przegląd podstawowych zasad prawa sportowego i ich gwarancji, aby sprawdzić, czy etos sportu i inne istotne wartości ruchu olimpijskiego mogą być chronione przez zasady etyczne i prawne (zasada legalizmu, bezpieczeństwa prawnego i ochrony zaufania, zasada proporcjonalności, zasada *strict liability*, zasada legalności rozgrywek sportowych, zasada sprawiedliwości w stosunkach sportowych). Zgodnie ze słownikową definicją, pojęcie etosu obejmuje „ogół uznanych i przyswojonych w grupie społecznej norm, duch konkretnej kultury, wzór typowych dla danej społeczności procesów oraz zachowań emocjonalnych”¹. Wiąże się ono zazwyczaj ze spełnianiem wysoko cenionych wartości i reguł w praktyce życia społecznego przez większe zbiorowości, przejawiające się tym niemniej przez jednostkowe zachowania. Treść etosu wskazuje w szczególności, co należy do obowiązków i powinności ludzi przyzwoitych, a czego im robić nie wolno. W tym sensie nie jest on zjawiskiem jednostkowym, ale zawsze wytworem określonej społeczności, epoki i jej kultury. Stąd też mianem etosu należy określać rozpowszechniony i akceptowany w danym środowisku styl życia, wyznaczany przez wartości i normy.

W naukach humanistycznych analizowane pojęcie bywa najczęściej ujmowane w kontekście postępowania określonych grup zawodowych (lekarzy, naukowców czy też sportowców) oraz w związku z analizą różnych ruchów społecznych i struktur². Wyrazem etosu środowiskowego są w szczególności promulgowane przez te środowiska kodeksy deontologiczne lub etyczne, w których

¹ K. Olechnicki, P. Załęcki (1997), *Słownik socjologiczny*, Toruń: 57.

L.W. Sokołowski (1979), *Ethos – próba analizy pojęcia*, „Kultura i Społeczeństwo”, 23: 322-323.

formułowane są wzory oczekiwanego zachowania członków poszczególnych społeczności. Etos jest kształtowany przez wartości i normy, pomiędzy którymi istnieje określona zależność. Normy są bowiem wypowiedziami afirmującymi określone wartości (przez nakazy czy rady), chroniącymi je (przez zakazy albo odradzanie czynów godzących w wartości), a także przez nie uzasadnianymi³.

Jak podkreśla K.M. Wolsza, każdy etos tworzą przynajmniej cztery grupy norm: ogólne normy moralne, normy obyczajowe, dyrektywy postępowania obowiązujące w określonym środowisku oraz ich bardziej szczegółowe rozwinięcia dotyczące węższych grup. To wyróżnienie autor odnosi w szczególności do sfery ruchu sportowego⁴. W jego ramach funkcjonują elementarne normy moralne – mające niejako charakter ponadczasowy i ogólnoludzki – które opierają się na przekonaniach o zdolnościach ludzkiego rozumu, także sportowca, jego uczuć i sumienia w zakresie rozróżniania dobra i zła jako głównych wartości moralności.

Z kolei normy obyczajowe, z którymi często utożsamiane są normy zwyczajowe, obejmują reguły postępowania występujące w danej grupie społecznej i aprobowane przez jej członków. Przerwanie gry, gdy zawodnik przeciwnej drużyny leży poszkodowany na murawie, dedykowanie strzelonej bramki koledze z drużyny, który właśnie został ojcem (wraz ze wspólnie wykonanym gestem „kołyski”), dyskrecja – dotycząca ustaleń dokonywanych w szatni – to przykładowo niektóre normy obyczajowe, przyjmowane w środowisku piłkarskim. Sankcją za ich naruszenie jest najczęściej dezaprobata ze strony najbliższego otoczenia, oburzenie i zdziwienie zachowaniem, czasem ostracyzm wobec osoby naruszającej przyjęte obyczaje⁵.

Trzecią grupę norm składających się na etos stanowią – zdaniem Wolszy – określone dyrektywy, jakimi należy się kierować w danym środowisku. Są one zapisane w różnych przepisach i aktach dotyczących sportu, np. w ustawie o sporcie. Przewiduje ona konkretne sankcje karne za nieprzestrzeganie norm (rozdz. 10). Ponadto związki sportowe mogą nałożyć karę dyskwalifikacji, a nawet wykluczenia kogoś ze swego środowiska, np. za naruszenie norm nakazujących uczciwą rywalizację czy zakazujących stosowania dopingu.

Czwartą grupę norm leżących u podstaw etosu stanowią, według autora, szczegółowe przepisy regulaminowe obowiązujące w danej grupie,

M. Ossowska (2000), *Normy moralne*, Warszawa: 30-183; J. Galarowicz (2011), *Nowy elementarz etyczny*, Kraków: 70-71.

⁴ K.M. Wolsza (2014), *Aksjologia polskich kodeksów piłkarskich*. W: Z. Borysiuk, J. Kostorz [red.], *Aksjologiczny wymiar sportu. Olimpiada wiedzy i wartości w sporcie*, Opole: 80.
M. Sułek, J. Świnarski (2001), *Etyka jako filozofia dobrego działania zawodowego*, Warszawa: 66-67.

przykładowo w określonej dyscyplinie sportu. Wszyscy członkowie tej grupy, np. ludzie zaangażowani w uprawianie i organizację wskazanej dyscypliny, zobowiązują się do przestrzegania tych przepisów⁶.

Znaczenie terminów *lex sportiva*, prawa sportowego i jego podstawowych zasad dla etosu sportu

Akceptując, co do zasady, prawidłowość dokonanego przez Wolszę rozróżnienia, należy tym niemniej zwrócić uwagę na trudności, jakie powstają w praktyce przy próbie pokazania, jak w rzeczywistości są wypełniane dyrektywy postępowania wynikające z trzeciej i czwartej ze wskazanych powyżej grup norm składających się na etos sportu. Należy wszakże stwierdzić, iż w odróżnieniu od Karty Olimpijskiej MKOl oraz kodeksów etycznych międzynarodowych organizacji sportowych autorzy formułujący przepisy gry obowiązujące w konkretnych dyscyplinach sportu, jak również prawodawcy krajowi nie odwołują się zazwyczaj bezpośrednio do idei *fair play* i innych etycznych zasad postępowania w ruchu sportowym. Odnosi się to również do polskiej ustawy z dnia 25 czerwca 2010 roku o sporcie, choć należy przyznać, iż sformułowane w treści jej art. 46-48 przepisy karne dotyczące zwalczania korupcji sportowej, nieuczciwego udziału w zakładach wzajemnych czy płatnej protekcji w sporcie zmierzają do zachowania fundamentalnych dla każdej aktywności sportowej wartości i idei.

Ale równocześnie należy postawić tezę, że współcześnie istnieją szersze konstrukcyjnie instytucje prawne, które, choć nie są powszechnie znane i promowane, to jednak przez fakt ich wyróżnienia i rzeczywistego funkcjonowania są także zorientowane na umocnienie oraz akcentowanie etosu sportu. Są nimi pojęcia *lex sportiva* i prawa sportowego oraz jego podstawowe zasady, będące założeniami i ideami, którymi powinny kierować się podmioty ruchu sportowego, w tym m.in. członkowie instancji i organów jurysdykcyjnych, zwłaszcza dyscyplinarnych sankcjonujących negatywne zachowania w sporcie. Pierwszy ze wskazanych terminów obejmuje zespół reguł pochodzących od międzynarodowych i krajowych federacji sportowych, mających na celu skodyfikowanie danej dyscypliny sportu, przede wszystkim w sferze organizacji współzawodnictwa sportowego i zreglamentowania przebiegu konkretnych rozgrywek sportowych, zgodnie z etycznymi zasadami sportu. W sposób najpełniejszy konstrukcję *lex sportiva* formułuje art. R58 Sportowego Kodeksu Arbitrażowego⁷ Z cytowanej normy wynika, iż Zespół Orzekający

⁶ K.M. Wolsza (2014), dz. cyt.: 81.

⁷ F. Latty (2012), *Lex Sportiva: Transnational Law in Action*. W: R. Siekman, J. Soek [red.], *Lex Sportiva*: 236; H. Radke (2018), *Prawo sportowe*. W: M. Leciak [red.], *Leksykon prawa sportowego*, Warszawa: 69-70.

Trybunału Arbitrażowego d.s. Sportu w Lozannie (w skrócie: TAS) rozstrzyga spór – poddany procedurze apelacyjnej – na podstawie właściwych regulaminów i reguł prawa wybranych przez strony, a w przypadku braku takiego wyboru, zgodnie z prawem kraju, w którym federacja, stowarzyszenie lub inna organizacja sportowa, która wydała zaskarżoną decyzję ma swoją siedzibę, albo zgodnie z regułami, których zastosowanie Zespół Orzekający uzna za właściwe. W tym ostatnim przypadku dokonany wybór – w szczególności prawa anarodowego chroniącego podstawowe wartości i etos sportu⁸ – musi być uzasadniony.

Do konkretnej działalności sportowej odnoszą się również paralelnie przepisy prawa państwowego i międzynarodowego specjalnie stworzone na potrzeby sportu. W systemie prawa polskiego takie regulacje wynikają z ustaw: z dnia 25 czerwca 2010 roku o sporcie oraz z dnia 21 kwietnia 2017 roku o zwalczaniu dopingu w sporcie. Te pierwsze zawierają w szczególności przepisy karne, które penalizują np. nieuczciwy udział sportowców w zakładach wzajemnych (art. 47) oraz ich ewentualne zachowania korupcyjne (art. 48). Drugi ze wskazanych aktów normatywnych definiuje wszystkie postaci negatywnego zjawiska dopingu farmakologicznego, a także reguluje etapy jego kontrolowania i sankcjonowania.

Mając powyższe okoliczności na uwadze można przyjmować, iż równorzędnymi składnikami prawa sportowego są normy pochodzące od międzynarodowych i krajowych federacji sportowych objęte ramami *lex sportiva* oraz przepisy prawa państwowego i ponadnarodowego specjalnie stworzone na potrzeby sportu, uprawianego zgodnie z jego etycznymi zasadami.

Choć tak ujmowana dyscyplina (gałąź) prawa nie jest jeszcze powszechnie wyróżniana, to coraz większa liczba prawników i uczestników ruchu sportowego do niej się przekonuje. Celem prawa sportowego – jako ogółu norm pochodzących od władz publicznych i sportowych – jest uregulowanie organizacji i przebiegu współzawodnictwa sportowego, zmierzającego do obiektywnego porównania umiejętności fizycznych i intelektualnych rywalizujących ze sobą sportowców.

W szerszej perspektywie rolę tego systemu normatywnego jest ujęcie różnych zależności występujących pomiędzy wskazanymi porządkami prawnymi oraz specyfiki rywalizacji sportowej, znajdującej w szczególności odzwierciedlenie w regułach i zasadach prawa sportowego. Przybliżenie zwłaszcza tych ostatnich założeń (idei) w ramach niniejszego opracowania jest ze wszelkich miar uzasadnione, przede wszystkim ze względu na zróżnicowaną wiedzę środowiska sportowego w omawianym zakresie.

⁸ Por. F. Latty (2012), dz. cyt.: 237.

O ile bowiem znajomość zasady *fair play* – stanowiącej także fundament etyki sportowej – jest niemal powszechna, o tyle już wyróżnienie teoretycznych i praktycznych konsekwencji zastosowania przykładowo zasad integralności rozgrywek sportowych czy *strict liability* (ang. odpowiedzialność obostrzona) nastroczać może określone problemy. Tymczasem właśnie one, na równi z samą konstrukcją prawa sportowego i *lex sportiva*, zdają się mieć podstawowe znaczenie dla kształtowania współczesnego etosu sportu i innych podstawowych jego wartości.

Można przyjmować, iż zasady prawa w tradycyjnym ujęciu są normami postępowania wyróżniającymi się spośród innych norm swoim nadrzędnym charakterem⁹ oraz wyjątkową doniosłością pozwalającą uznać je za szczególnie ważne dla określonej społeczności lub z jakiegoś punktu widzenia¹⁰. O ile przy tym reguły (normy) formułują sposób postępowania jednostki, o tyle zasady dotyczą kwestii bardziej zasadniczych, wartości stanowiących fundament systemu prawnego, do których zalicza się również etos sportu. Jak podkreśla R. Dworkin, zasadą jest norma (standard), która ma być realizowana nie dlatego, że jej przestrzeganie przybliży lub zapewnia ekonomiczną, polityczną lub społeczną sytuację, która wydaje się godna pożądaną, ale dlatego, że tego wymaga sprawiedliwość, uczciwość lub inny aspekt moralności¹¹.

Należy zarazem przyjmować, iż działalność organizacji sportowych powinna odbywać się nie tylko w świetle zasad sprecyzowanych w ich regulacjach, ale także wynikających z działalności orzeczniczej sportowych sądów polubownych, w tym zwłaszcza lozańskiego TAS. Zasady te, które L. Casini określił mianem *principia sportiva*, wypracowane zostały właśnie na potrzeby sportu, aby móc oddawać zależności normatywne związane ze specyfiką ludzkiej aktywności w tym zakresie¹². Ukształtowane one zostały z jednej strony poprzez dopracowanie i rozwinięcie ogólnych zasad prawa na płaszczyźnie działania wewnętrznych unormowań sportowych, z drugiej zaś przez stworzenie zasad specyficznych dla aktywności sportowej, czerpiącej jedynie inspirację z norm prawa państwowego.

O obu kategoriach wskazanych dyrektyw (idei) można, w pewnym uproszczeniu, mówić jako o podstawowych zasadach prawa sportowego.

⁹ Por. P. Tuleja (1997), *Normatywna treść praw jednostki w ustawach konstytucyjnych RP*, Warszawa: 16.

¹⁰ M. Zieliński (1997), *Konstytucyjne zasady prawa*. W: J. Trzeciński [red.], *Charakter i struktura norm konstytucji*, Warszawa: 63.

¹¹ R. Dworkin (1967-1968), *The Model of Rules*, „The University of Chicago Law Review”, 35(14): 23.

¹² L. Casini (2012), *The making of Lex Sportiva by the Court of Arbitration for Sport*. W: R. Siekmann [red.], *Lex Sportiva: What is Sports Law?* Haga: 154.

Do katalogu owych *principia sportiva*, obok zasady *fair play* – zorientowanej na zapewnienie uczciwości, lojalności i prawości współzawodnictwa sportowego – zaliczyć należy w szczególności zasady: sprawiedliwości, integralności rozgrywek sportowych, *strict liability*, proporcjonalności, legalności, bezpieczeństwa prawnego i ochrony zaufania.

Zasada *fair play*

W obszarze współzawodnictwa sportowego dokonać można rozróżnienia pomiędzy normatywistycznym a nienormatywistycznym rozumieniem zasady *fair play*¹³. W pierwszym znaczeniu analizowane pojęcie rozpatrywać należy jako podstawową zasadę tradycyjnej etyki sportowej, z której wynika postulat czystej, uczciwej rywalizacji sportowej przebiegającej według ustalonych reguł gry¹⁴ i zakładającej respektowanie jej przepisów. W takim praktycznym wymiarze *fair play* przejawia się m.in. w akceptowaniu bez dyskusji decyzji sędziego, z wyjątkiem sportów, których regulamin upoważnia ich kontrolowanie przez organ zarządzający rozgrywkami.

Z drugiej strony, odnotować należy istnienie szerszego znaczenia analizowanego pojęcia, określającego szlachetną postawę w sporcie i wyrażającego dążenie do perfekcji moralnej. Za najwyższą formę zachowania *fair play* uznaje się w takiej sytuacji rezygnację ze zwycięstwa za wszelką cenę, czego wyrazem jest np. powstrzymanie się od popełniania tzw. fauli faktycznych. W tym zakresie chodzi też o świadomą rezygnację z możliwości odniesienia nieuczciwego zwycięstwa, w szczególności poprzez przyznanie się do naruszenia przepisów gry w sytuacji, gdy zostało ono niezauważone przez arbitrów sportowych. Z omawianego punktu widzenia, zasada *fair play*, oprócz obowiązku przestrzegania obowiązujących reguł, przybiera wobec tego postać optymalizacyjną – nakazu poprawiania reguł, przyjęcia postawy wykraczającej ponadstandardowe normy¹⁵.

Jak podkreśla Z. Dziubiński, na takiej właśnie płaszczyźnie *fair play* jest rozumiane jako moralność czy etos sportowy. Przekracza ono wówczas granice określone przez normy i regulaminy obowiązujące w sporcie, wychodzi ponad zwykły konformizm i staje się metakonformizmem uwzględniającym

¹³ H. Lenk, G. Pilz (1989), *Das Prinzip Fairness*, Zurich.

¹⁴ Według R. Białego, *fair play* oznacza uczciwą i czystą rywalizację w gronie zawodniczym i osób z jego najbliższego otoczenia (trenerzy, lekarze itp.) realizującą się z uszanowaniem ustalonych reguł. Por. R. Biały (2009), *Aksjologiczny charakter zasady fair play w ontologicznej konfrontacji z nowoczesnym sportem*. W: Z. Dziubiński, K.W. Jankowski [red.], *Kultura fizyczna w społeczeństwie nowoczesnym*, Warszawa: 24.

¹⁵ J. Lipiec (1999), *Filozofia olimpizmu*, Warszawa: 168.

wszystko to, co w kulturze humanistycznej najpiękniejsze i najbardziej wartościowe¹⁶. Tak rozumiany termin *fair play* nie tylko polega na uznaniu za własne obowiązujących w sporcie norm i regulaminów oraz ich respektowaniu w praktyce sportowej, ale na działaniach ponadnormatywnych w kultywowaniu dobra. Takie działania polegają na uznaniu za nadrzędne w odniesieniu do rywalizacji i wyniku sportowego takich wartości, jak: szacunek dla wszystkich, w tym sportowych rywali, poszanowanie ich godności, sprawiedliwość, solidarność, przyjaźń i braterstwo¹⁷

Zasada sprawiedliwości w stosunkach sportowych

Klasyczna definicja sprawiedliwości pochodzi od rzymskiego prawnika Ulpiana, który ujmował ją jako stałą i niezmienną wolę przyznania każdemu należnego mu prawa. Do pojęcia tego nawiązują współczesne społeczeństwa. Wiążą one ideę sprawiedliwości z respektowaniem zasad solidarności, braterstwa, równości i praw człowieka. Wśród wielu współczesnych koncepcji sprawiedliwości, w sferze stosunków sportowych, najbardziej symptomatyczna jest ta akcentująca równość szans. Zakłada ona, że każdy powinien mieć stworzone te same możliwości rozwoju i działania, wobec czego każdy może wybierać taki sposób postępowania, który uważa za słuszny, pod warunkiem, że nie szkodzi on innym.

W sferze aktywności sportowej zasada sprawiedliwości realizuje się przez zapewnienie zawodnikowi: a) prawa dostępu do sportu, b) przestrzegania reguł poszczególnych sportów oraz c) prawa do uczestniczenia w dobrach (korzyściach), jakie sport ze sobą niesie¹⁸. Pierwszy aspekt omawianej konstrukcji zaakcentował najpełniej szwajcarski Trybunał Federalny w wyroku z 12.08.1993 roku stwierdzając, iż każdy sportowiec musi mieć możliwość realizowania swoich umiejętności na szczeblu rozgrywek odpowiadającym jego poziomowi sportowemu, choćby miało to następować przez ograniczenie autonomii organizacji sportowych w sferze kwalifikacji zawodników¹⁹.

Arbitrzy sportowi powinni dbać z kolei o przestrzeganie jednolitych dla wszystkich reguł gry, a inne osoby funkcyjne o nagradzanie jej zwycięzców w sposób symboliczny (m.in. przez przyznanie medali) oraz w drodze wypłaty

¹⁶ Z. Dziubiński (2017), *Zaufanie społeczne jako faktor fair play w sporcie*. W: Z. Borysiuk, J. Kostorz [red.], *Fair play w sporcie, edukacji i życiu*, Opole: 33.

¹⁷ Z. Dziubiński (2017), dz. cyt.: 234.

¹⁸ Z. Krawczyk (2000), *Sport w zmieniającym się społeczeństwie*, Warszawa: 63.

¹⁹ Artykuł niepublikowany: podaję za: A.N. Wise, B.S. Meyer (1997), *International Sports Law and Business*, Hague: 1435.

adekwatnych gratyfikacji finansowych. Etos sportu wymaga, aby te nagrody nie trafiały do osób, które zdobyły je w sposób nieuczciwy. Realizację tego postulatu ma zapewnić w pierwszym rzędzie zasada integralności rozgrywek sportowych. Choć jest ona stosunkowo mało znana, to jej wyróżnienie jest niezbędne dla prawidłowego funkcjonowania tak etosu sportu, jak i zasad *fair play* i sprawiedliwości.

Zasada integralności rozgrywek sportowych

W znaczeniu obiektywnym, pochodzącym od łacińskiego wyrazu „*integrer*”, termin integralność oznacza pojęcia nieskazitelność, nienaruszalność, kompletność lub zupełność. W sensie subiektywnym, zwrot ten utożsamiany jest z terminami szczerłość, lojalność, prawość, uczciwość lub zgodność z rzeczywistością. Oba ujęcia integralności można odnosić do pojęcia rozgrywek sportowych, a więc do określonego rodzaju konfrontacji konkurentów realizujących aktywność sportową, która z jednej strony powinna cechować się niepewnością końcowego rezultatu, a z drugiej przebiegać według określonych reguł.

Ze względu na zróżnicowane przypadki pogwałcenia tych wartości można mówić o niejednorodnych konsekwencjach ich zaistnienia. Naruszenie integralności rozgrywek sportowych z przyczyn obiektywnych może być całkowicie nieumyślne (gdy np. żuźlowiec pomyłkowo skorzystał z motocykla o nieprawidłowej wadze) lub spowodowane siłą wyższą, przykładowo nagłą wichurą w trakcie regat żeglarskich lub silnymi opadami deszczu w trakcie turnieju tenisowego. Przyjmując, iż sport jest aktywnością ruchową realizowaną – według obowiązujących reguł – w celu przyjemności lub porównania umiejętności zawodników w trakcie współzawodnictwa, etos sportu wymaga, aby w takim przypadku, o ile to tylko możliwe, nastąpiło dokończenie przerwanych lub powtórzenie jednostkowych, odwołanych zawodów.

Z inną niewątpliwie sytuacją mamy do czynienia wówczas, gdy co prawda rozgrywki sportowe odbyły się w sposób obiektywnie nienaruszony, ale dotknięte były one istotną, świadomie zawinioną przez uczestnika rywalizacji wadliwością rzutującą na końcowy wynik zawodów. Ze względów dowodowych przypadki takie pozostają niekiedy przez długi okres czasu nie wykryte. Ale przy stałym postępie nauk technicznych i medycznych nie mogą dziwić np. przypadki udowodnienia dopiero po wielu latach, że zwycięzca konkurencji olimpijskiej zdobył złoty medal będąc pod wpływem środków dopingujących, co wymaga zmiany końcowej klasyfikacji i przyznania finalnie medali tym sportowcom, którzy osiągnęli wyniki w sposób czysty i zgodny z etosem sportu, a tym samym pozwalający zachować integralność rozgrywek sportowych.

Zasady *strict liability* i automatycznej dyskwalifikacji w przypadku testu pozytywnego

Choć rodowodu zasady *strict liability* (ang. odpowiedzialność obostrzona) należy poszukiwać w ramach systemu anglosaskiego, to ukształtowana ona została przede wszystkim w obrębie odpowiedzialności za stosowanie środków dopingujących. Przyjęto ją w związku z trudnością dokonania oceny rzeczywistego wpływu zakazanego produktu na umiejętności konkretnego sportowca. Dla jej zastosowania wystarczy jedynie stwierdzenie naruszenia określonych praw lub wolności konkretnego podmiotu ruchu sportowego²⁰. *Strict liability*, chroniąc także etos sportu, aktualizuje się przy tym niezależnie od tego, czy naruszenie np. reguł antydopingowych jest zawinione i czy w wyniku zachowania sprawcy powstała szkoda po stronie konkurentów, sponsorów czy widzów.

Leżąca u podstaw omawianej zasady troska o dobro całej społeczności sportowej zakłada brak konieczności badania bezprawności i winy w przypadku popełnienia deliktu dyscyplinarnego, który jest karany niezależnie od tego, czy został popełniony umyślnie czy też w wyniku niedbalstwa lub lekkomyślności.

Z drugiej strony należy przyjmować, iż system odpowiedzialności obiektywnej za stosowanie dopingu i wizerunek sportu mogłyby być wyraźnie nadwyżęzone, gdyby zawodnik, w którego organizmie stwierdzono obecność środków dopingujących mógł nadal konkurować z innymi sportowcami przed zakończeniem długotrwałej niekiedy procedury dyscyplinarnej i arbitrażowej. Aby zapobiec tej niepożądaney sytuacji stosuje się paralelnie zasadę automatycznej dyskwalifikacji zawodnika, któremu można przypisać delikt dopingowy w związku z zawodami sportowymi. Usprawiedliwieniem dla jej zastosowania jest dążenie do szerokiego uwzględnienia interesów porządku sportowego wiążących się z koniecznością zachowania w kontekście zwalczania dopingu zasad sprawiedliwości w sporcie i integralności rozgrywek sportowych²¹.

Etos sportu i wiążąca się z nim zasada równego traktowania wszystkich podmiotów ruchu sportowego wymaga tym niemniej, aby oskarżający udowodnił obiektywne elementy naruszenia dopingowego, to jest, zachowanie się obwinionego, ewentualne następstwa czynu, związek przyczynowy i okoliczności, w jakich naruszenie zostało lub mogło być dokonane.

²⁰ Por. H. Radke (2016), *Strict liability jako uniwersalna zasada odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie*. W: M. Leciak [red.], *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie – aktualne problemy prawne*, Toruń: 33.

²¹ Por. A. Rigozzi (2005), *L'arbitrage international en matière de sport*, Bâle: 650.

Zasada proporcjonalności w stosunkach sportowych

Z tych samych racji, dla zachowania etosu sportu, jako konstrukcji opartej na idei sprawiedliwości, istotne znaczenie ma również zasada proporcjonalności. Tak w sferze dopingu, jak i przy innych deliktach dyscyplinarnych wymaga ona, aby orzeczona kara była adekwatna do przewinienia. Powinna zatem uwzględniać tak argumenty oskarżającego, jak i usprawiedliwione prawa oraz interesy obwinionego podmiotu ruchu sportowego. To zaś implikuje konieczność wyjaśnienia w szczególności elementu intencjonalnego naruszenia, wieku sprawcy, jego przyznania się do zarzucanego czynu bądź też przyczynienie się poszkodowanego do powstania szkody.

Na bazie ustalonego stanu faktycznego proporcjonalność orzeczonej sankcji do popełnionego deliktu wymaga w rezultacie, aby kara była konieczna, odpowiednia i stosowna do popełnionego przewinienia dyscyplinarnego. Z tego też względu już w latach 80. ubiegłego stulecia sformułowano przykładowo zapatrywanie – nie zawsze jednak później przestrzegane w ramach ruchu sportowego – iż za komentowanie decyzji arbitra zawodów, w ferworze rywalizacji sportowej, wystarczające jest nałożenie na zawodnika nagany lub kary pieniężnej, aniżeli przyjęcie zakazu jego udziału w kilku kolejnych meczach²².

Zasady legalizmu, bezpieczeństwa prawnego i ochrony zaufania

Realizacja zasad *fair play*, integralności rozgrywek sportowych, *strict liability* czy proporcjonalności nie powinna jednak stwarzać wrażenia, że ochrona podstawowych wartości i etosu sportu odbywa się w sposób bezwzględny, za wszelką cenę, w szczególności bez poszanowania istniejących regulaminów sportowych. Podmioty przystępujące do rywalizacji sportowej muszą mieć świadomość, iż ich sytuacja prawna nie pogorszy się ze względu na fakt poddania ich współzawodnictwa porządkowi sportowemu, a nie państwowemu, nawet gdyby miał ucierpieć wizerunek sportu. W tym zakresie musi wszakże uzyskać pierwszeństwo zasada legalizmu. Znalazła ona w szczególności odzwierciedlenie w sprawie TAS JO-NAG 98/002, rozstrzygniętej przez Zespół Orzekający Izby ad hoc TAS, działającej w 1998 roku w trakcie zimowych igrzysk olimpijskich w Nagano. Arbitrzy lozańskiego Trybunału, uchylając decyzje dyscyplinarne Międzynarodowej Federacji Narciarskiej (FIS) i MKOl pozbawiające złotego medalu olimpijskiego kanadyjskiego snowboardzisty R.

Por. J.F. Lachaume (1984), *Du controle de l' Etat sur les fédérations sportives*, „Revue Juridique et Economique du Sport”, 16: 3.

Rebagliattiego za stosowanie marihuany podkreślili, iż brak wyraźnej sankcji dyscyplinarnej za stosowanie tego specyfiku nie może ustąpić miejsca ocenie aspektów etycznych tego czynu, których wyraźne uprzywilejowanie mogłoby przynieść więcej szkód dla wizerunku sportu²³.

Ze wskazaną zasadą współgrają wszakże od dawna w sferze sportu zasady bezpieczeństwa obrotu prawnego i ochrony zaufania. W związku z ich obowiązywaniem wyklucza się m.in.: pozbawienie obwinionego prawa do korzystania z adwokata, wydanie decyzji dyscyplinarnej bez uprzedniego wysłuchania obwinionego, stosowanie sankcji dyscyplinarnych lub licencyjnych w stosunku do jednej z grup podmiotów ruchu sportowego, np. trenerów, instruktorów czy lekarzy sportowych na podstawie regulacji odnoszących się wyłącznie do zawodników lub arbitrów względnie brak bądź niedostateczne pisemne uzasadnienie zaskarżanej do sądu państwowego lub arbitrażowego decyzji dyscyplinarnej.

Dokonany powyżej, z natury rzeczy pobieżny przegląd podstawowych zasad prawa sportowego i ich gwarancji pozwala stwierdzić, iż etos sportu może być w praktyce chroniony przez szereg norm etycznych i prawnych, których łączne zastosowanie pozwala na zachowanie etosu sportu i innych istotnych wartości ruchu sportowego.

²³ A. Rigozzi (2005), dz. cyt.: 644.